

АРХЕОЛОГІЯ  
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ  
УКРАЇНИ  
Випуск 2 (39)

2021  
КИЇВ



НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ — ЗАСНОВАНИЙ У 2011 Р.

ВИДАЄТЬСЯ ЧОТИРИ РАЗИ НА РІК

**РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ**

**Головний редактор**

*СИМОНЕНКО О. В.*, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

**Відповідальний секретар**

*ГОРБАНЕНКО С. А.*, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

**Відповідальні за випуск**

*ГЕРШКОВИЧ Я. П.*, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

*РУДЬ В. С.*, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

*ЗАЙЦЕВА О. В.*, магістр, Київський Університет імені Бориса Грінченка

**ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ**

*БИРКЕ В.*, доктор археології, Інститут археології та історії мистецтв Академії наук Румунії

*БОЛТРИК Ю. В.*, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

*БРУЯКО І. В.*, доктор історичних наук, Одеський археологічний музей НАН України

*БУЙСЬКИХ А. В.*, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

*ГОЛДЕН П.*, професор, Університет Ратгер, США

*КУЛАКОВСЬКА Л. В.*, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

*МОЦЯ О. П.*, член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

*ОТРОЩЕНКО В. В.*, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

*ПОЛЦДОВИЧ Ю. Б.*, кандидат історичних наук, філіал Національного музею історії України — Музей історичних коштовностей України

*ПОЛТОВИЧ-БОБАК М.*, професор, Жешувський університет, Польща

*ПОТЄХІНА І. Д.*, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

*СКОРИЙ С. А.*, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

*СОН Н. О.*, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

*СТЕПАНЧУК В. М.*, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

*ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Р. В.*, доктор історичних наук, Київський національний університет

*ТОЛОЧКО П. П.*, академік НАН України, Інститут археології НАН України

*ФІАЛКО О. С.*, доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

*ХАЗАНОВ А. М.*, професор, Університет Медісон — Вісконсін, США

*ХОХОРОВСЬКА Я.*, професор, Ягеллонський університет, Польща

*ЧАБАЙ В. П.*, член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

**У ВИПУСКУ:**

НАШ ЮВІЛЕЙ

ПРОБЛЕМАТИКА КУЛЬТУРОГЕНЕЗУ

СТАТТІ

ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ  
МАТЕРІАЛІВ

СВІТ КУКУТЕНЬ-ТРИПЛІЯ

КУРГАННА АРХЕОЛОГІЯ

АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

ДИСКУСІЇ

## АРХЕОЛОГІЯ І ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

*Науковий журнал з проблем археології та давньої історії*

У журналі публікуються результати досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців, скіфів та сарматів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл, матеріальної культури середньовіччя і нового часу. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела.

Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх, хто цікавиться давньою історією України.

The results of research on the archaeology and ancient history of Ukraine are published in the journal. The issues of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, the pages of the history of the Cimmerians, Scythians and Sarmatians, material and spiritual culture of the Greeks in the Northern Pontic region, ethnogenesis and early history of the Slavs, development of the cities and villages of Ancient Rus, material culture of the Medieval and Modern periods are observed. New archaeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published.

This journal is intended for archaeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for anyone interested in the early history of Ukraine.

---

### **Засновник та видавець:**

Інститут археології  
Національної академії наук України

### **Свідоцтво про реєстрацію ЗМІ:**

КВ № 17659-6509Р від 29.03.2011

### **Адреса редакції:**

Україна, 04210, Київ 210, просп. Героїв Сталінграда, 12

**Тел.:** (+380-44) 418-61-02

**Факс:** (+380-44) 418-33-06

**E-mail:** [secretaradiu@gmail.com](mailto:secretaradiu@gmail.com)

### **Офіційний сайт журналу:**

<https://adiu.com.ua/index.php/journal>

### **Офіційна сторінка журналу:**

Сайт «Спілка археологів України» [<http://www.vgosau.kiev.ua>] —

Бібліотека — Журнал «Археологія і давня історія України»

[<http://www.vgosau.kiev.ua/biblioteka/adiu>]

Затверджено до друку Вченою радою  
Інституту археології НАН України  
26.05.2021, протокол № 8.

*Рисунки авторські*

*Надруковано в авторській редакції*

*Комп'ютерна верстка С. А. Горбаненка*

Усі права застережено. Передрук можливий  
зі згоди редакції та авторів статей



Виходить за інформаційної підтримки  
Всеукраїнської громадської організації  
«Спілка археологів України»

ISSN 2227-4952 (Print)  
ISSN 2708-6143 (Online)

Усі матеріали рецензовано

---

© ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ, 2021

Підписано до друку 15.06.2021. Формат 60 × 84/8. Гарн. Century Schoolbook. Папір офс.  
Друк офс. Ум.-друк. арк. 45,1. Обл.-вид. арк. 50,5. Тираж 100 екз. Зам.

Тираж видруковано ФОП О. О. Євенок, 10014, м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А  
тел.: 0412-422-106, email: [bookovych@gmail.com](mailto:bookovych@gmail.com)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру  
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції України  
серія ДК № 3544 від 05.08.2009 р.

# ЗМІСТ

---

## НАШІ ЮБІЛЕЇ

---

- Залізник, Л. Л.* Золота осінь патріарха (до 75-річчя В. В. Отрощенко)  
*Болтрик, Ю. В.* Професор Віталій Отрощенко — визначний дослідник східного крила «золотого поясу скіфії»  
Список праць В. В. Отрощенко (упорядники *О. В. Зайцева, В. С. Рудь*)

## ПРОБЛЕМАТИКА КУЛЬТУРОГЕНЕЗУ

---

- Отрощенко, В. В.* Міркування щодо концепцій культурогенезу  
*Литвиненко, Р. О.* Бабинська культурогенеза  
*Мимоход, Р. О.* Хронологія та періодизація волгодонської бабинської культури  
*Іванова, С. В.* Феномен фронтиру у соціокультурному контексті

## СТАТТІ

---

- Бровендер, Ю. М.* Донецький гірничо-металургійний центр і виробничі центри східноєвропейського степу доби бронзи: порівняльний аналіз виробничої діяльності  
*Черних, Л. А.* Щодо розповсюдження деяких типів металевих (мідно-бронзових) прикрас в складі поховань ранньої та середньої бронзи степових культур України  
*Фіалко, О. Є.* Могили скіфських амазонок: типологія та конструктивні особливості

## ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

---

- Котова, Н. С., Джос, В. С., Махортых, С. В., Радченко, С. Б.* Металеві ножі доби бронзи поблизу Кам'яної Могили (Західне Приазов'я)  
*Пробийголова, О. С.* Поселення заключного періоду доби бронзи поблизу м. Зимогір'я в долині р. Лугані

# CONTENTS

---

## OUR ANNIVERSARIES

---

- Zalizniak, L. L.* Golden Autumn of the Patriarch (to the 75<sup>th</sup> Anniversary of V. V. Otroshchenko) 5  
*Boltryk, Yu. V.* Professor Vitalii Otroshchenko — the Prominent Researcher of the Eastern Wing of the «Golden Belt of Scythia» 21  
The publications of V. V. Otroshchenko (compiled by *O. V. Zaitseva, V. S. Rud*) 31

## CULTUROGENESIS ISSUE

---

- Otroshchenko, V. V.* Reflections on the Concepts of Culturogenesis 52  
*Lytvynenko, R. A.* Babyne's Cultural Genesis 59  
*Mymokhod, R. O.* Chronology and Periodization of the Volga-Don Babyne Culture 71  
*Ivanova, S. V.* Frontier Phenomenon in a Sociocultural Context 93

## ARTICLES

---

- Brovender, Yu. M.* Donetsk Mining and Metallurgical Center and Production Hubs of the Eastern European Steppe of the Bronze Age: a Comparative Analysis of Production Activities 109  
*Chernykh, L. A.* About the Spreading of Some Types of Metal (Copper-Bronze) Ornaments in the Burials the Early and Middle Bronze Age of the Steppe Cultures of Ukraine 119  
*Fialko, O. Ye.* Graves of the Scythian Amazons: Typology and Design Features 138

## PUBLICATION OF ARCHAEOLOGICAL MATERIALS

---

- Kotova, N. S., Dzhos, V. S., Makhortykh, S. V., Radchenko, S. B.* Metal Knives of the Bronze Age from the Vicinity of Kamyana Mohyla (Western Azov Sea Region) 157  
*Probyholova, O. S.* The Late and Final Bronze Age Settlement near Zymogiria in the Valley of the Lugan River 175

## СВІТ КУКУТЕНЬ-ТРИПІЛЛЯ

## CUCUTENI-TRYPILLIA WORLD

- Черновол, Д. К.* Варіанти житлових будівель трипільської культури за елементами інтер'єру другого поверху **188** *Chernovol, D. K.* Variations of the Trypillia Culture Houses According to the Interior of the Second Storey
- Шатіло, Л. О., Хофманн, Р.* Зображуючи Трипілья: поява та занепад реалістичного стилю **198** *Shatilo, L. O., Hofmann, R.* Depicting Trypillia: the Emergence and Decline of Realistic Style
- Гошко, Т. Ю.* Тесла-долота трипільської культури з Наддніпров'я **222** *Hoshko, T. Yu.* Alat Axes-chisels of the Trypillia Culture from the Dnieper Region
- Дяченко, О. В., Собков'як-Табак, І., Левінзон, Є. Ю.* Західнотрипільське житло з поселення Кам'янець-Подільський, ур. Татариски, 3950—3900 рр. до н. е. **226** *Diachenko, O. V., Sobkowiak-Tabaka, I., Levinzon Ye. Yu.* The Western Trypillia Culture House from the Settlement of Kamianets-Podilskyi, Tatarsky, 3950—3900 BCE
- Овчинников, Е. В.* Пластика з трипільського поселення-гіганта Тальянки (комплекс «Сім'я гончаря 1», розкопки 2011—2017 рр.) **237** *Ovchinnikov, E. V.* «Terracotta» Items from the Trypillian Settlement-giant Talianky (Complex «Ceramist's Family 1», Excavations 2011—2017)
- Рижов, С. М.* Археологічні розкопки біля села Чичиркозівка **261** *Ryzhov, S. M.* Archaeological Excavations near the Village of Chychyrkozivka

## КУРГАННА АРХЕОЛОГІЯ

## BURIAL MOUNDS ARCHAEOLOGY

- Поповіч, С., Кайзер, Е.* Курган в місті Чимішлія в південній частині Республіки Молдова: відносна та абсолютна хронологія поховань **270** *Popovici, S., Kaiser, E.* A Burial Mound in the Town of Cimişlia in Southern Part of the Republic of Moldova: Relative and Absolute Chronology of the Burials
- Куштан, Д. П.* Курган доби бронзи коло села Гродзево на Уманщині **280** *Kushtan, D. P.* The Bronze Age Kurgan near the Village of Grozdevo in Uman Region
- Алексеева, І. Л., Болтрык, Ю. В., Сапожников, І. В.* Курган на Брієнській горі біля м. Арциз **287** *Alekseeva, I. L., Boltryk, Yu. V., Sapozhnykov, I. V.* Kurgan on Brienn Hill near Artsyz City

## АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

## ARCHAEOLOGY AND NATURAL SCIENCES

- Відейко, М. Ю.* Геофізичні дослідження початку ХХІ ст.: «перевідкриття» культурного комплексу Прекукутень—Кукутень—Трипілья **306** *Videiko, M. Yu.* Geophysical Research at the Beginning of the XX<sup>th</sup> Century: «Rediscovery» of the Cultural Complex Precucuteni—Cucuteni—Trypillia
- Гершкович, Я. П., Герасименко, Н. П.* Рільництво у населення степового Дніпровського Лівобережжя у середині II тис. до н. е. **318** *Gershkovych, Ya. P., Gerasymenko, N. P.* Agriculture in the Steppe on the Left Bank of the Dniro in the Middle of the II<sup>nd</sup> Millennium BC
- Пишибила, М., Рудь, В. С., Шмит, М., Влодарчак, П., Журкевіч, Д., Потупчик, М. В.* Неінвазивні дослідження курганів в басейнах річок Мурафа та Рів на Вінниччині у 2019 році **330** *Przybyła, M., Rud, V. S., Szmyt, M., Włodarczak, P., Żurkiewicz, D., Potupchik, M. V.* Non-invasive Investigation of Burial Mounds in the Basins of the Murafa and Riv Rivers in Vinnytsia Region in 2019

## ДИСКУСІЇ

## DISCUSSIONS

- Рассамакін, Ю. Я.* Статуетки серезліївського типу як фактор контактів за доби пізнього енеоліту **338** *Rassamakin, Yu. Ya.* The Serezliivka Type Figurines as an Evidence of Contacts During the Late Eneolithic
- Бурдо, Н. Б.* Східнотрипільська і західнотрипільська культури: міф чи реальність? **350** *Burdo, N. B.* East Trypillia and West Trypillia Cultures: Myth or Reality?
- Романішин, Я., Макарович, П.* Справжні поховання чи кенотафи? Дослідження таємничих поховальних підкурганних споруд тишинецького культурного кола **360** *Romaniszyn, Ya., Makarowicz, P.* Real Burials or Cenotaphs? A Study of the Mysterious Under-mound Funerary Constructions of the Trzciniac Cultural Circle
- Корокхіна, А. В.* Глибоке Озеро 2, Бондариха, Суботів: порівняння керамічних колекцій та деякі методичні пропозиції **375** *Korokhina, A. V.* Hlyboke Ozero 2, Bondarykha, Subotiv: the Comparison of Ceramics Assemblages and some Methodical Proposals